

GÖTEBORGS UNIVERSITET
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN

Examensarbete för Master

i sociologi med samhällsanalytisk inriktning, 30 hp

Socialt stöd efter våldtäkt

Karolina Lundberg

Handledare: Hans Ekbrand

Vt 2011

Abstract

Title: Social support after rape

Author: Karolina Lundberg

Supervisor: Hans Ekbrand

Type of thesis: Master thesis in sociology

The focus of this study is on the nature of social support from the rape survivor's perspective. Research has shown that social support is essential to the survivor's ability to recover from rape and that it acts as a powerful tool for the survivor to effectively deal with the PTSD symptoms that follow rape. The research also shows that survivors often receive or interpret reactions after a rape as negative. Hence, these reactions can be detrimental to the healing process.

Qualitative interviews with six women on their experience of social support after rape form the base of this study and Anthony Giddens terms ontological security, fateful moments and bodily self-management are a part of the analytical apparatus. Rape is commonly analyzed from a feminist perspective. By utilizing Giddens' theories, recovery-oriented views arise. Data show that rape survivors interpret reactions as positive or negative depending on who the person reacting is rather than what the reaction is. All but one of seven identified types of reactions can be interpreted as either negative or positive. Only emotional support was consistently interpreted as positive.

Results suggest that existent Anglo-American research can be applicable in a Swedish context. Finally suggestions are made that further research should investigate effects of rape and conditions for recovery in quantitative studies that probe the PTSD symptoms and interpretations of social support by rape survivors.

Keywords: social support, rape, ontological security, fateful moments, bodily self-management, PTSD

Innehållsförteckning

Inledning	4
Syfte och frågeställning	4
Tidigare forskning	5
PTSD och våldtäktsdrabbade	5
Stödpersoner och reaktioner	6
Nyanser i stödnätverket	6
En ekologisk modell	7
Teoriutveckling	7
Ödesdigra ögonblick – traumatiska händelser	8
Konsekvensen av en skadad ontologisk trygghet	8
Sju typer av reaktioner och hur de upplevs	9
Metod och etik	9
Informanterna	9
Intervjuerna	10
Kodning och bearbetning	10
Forskningsetiska principer	11
Resultat och analys	11
Tveksamheter inför att berätta	11
Negativa reaktioners påverkan	13
Positivt upplevda reaktioner	16
Att ha överseende eller ej med reaktioner	17
Vissa försvinner och andra stannar kvar	19
En teoretisk modell som karta över det sociala stödet	20
Diskussion	22
Reflektioner – utgångspunkt och resultat	22
Validitet och relevans och praktisk användbarhet	23
Vidare forskning	23
Referenser	24

Inledning

Personer som drabbas av våldtäkt och sedan berättar om sin upplevelse för sin omgivning möter inte enbart stödjande och förstående reaktioner på sin berättelse utan även negativa reaktioner. Forskning visar att personer som drabbas av potentiellt traumatiska händelser av en interpersonell (mellan personer) karaktär löper stor risk att utveckla vad man kallar Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) (Borja 2006).

Det som karaktäriserar PTSD är att den drabbade återupplever skräckscener i påträngande minnen, drömmar och mardrömmar, känslomässig stumhet samt att denne drar sig tillbaka från andra människor. Även tillstånd av autonom irritabilitet, förhöjd alarmberedskap och insomniä kan förekomma. Utöver de symtom som nämnts är ångest och depression ofta en del av reaktionen och självmordstankar är vanliga. Skillnaden mellan en vanlig krisreaktion och PTSD är att PTSD diagnostiseras med kriteriet att det är ett tillstånd som måste efterfölja en traumatisk händelse av en sådan styrka att den kan tänkas ha kraftig påverkan på alla människor. Förloppet är fluktuerande men i de flesta fall försvinner symtomen efter en kort tid. I de fall där symtomen inte helt avtar kan tillståndet bli kroniskt och fortsätta i flera år för att slutligen resultera i en permanent personlighetsförändring (ICD-10-SE F43.1 Posttraumatiskt stressyndrom).

Studier har visat att majoriteten av alla våldtäktsdrabbade får PTSD symptom och att dessa symptom i många fall utvecklas till en kronisk form av PTSD (Borja 2006). Studier visar också att ett bra socialt stöd har en stark effekt på hur väl den drabbade handskas med PTSD symptomen och att personer som känner en samhörighet och ett engagemang i sitt närsamhälle oftare klarar sig från att utveckla kronisk PTSD (Charuvastra & Cloitre 2007).

Våldtäktsdrabbad är det begrepp som används i den här studien för att benämna den som i samtida svensk forskning och praktik annars oftast hänvisas till som den brottsutsatte. Brottsoffer är dock en benämning som mer sällan används i den här kontexten idag vilket är en effekt av den negativa klang som "offer" har (Carlsson & Wennerström et al 2010). I den här studien används inte termen "brottsutsatt" eftersom även detta kan lämna utrymme för en tolkning av om personen som drabbats kunde gjort sig själv "mindre utsatt". Att vara utsatt eller tillhöra en utsatt grupp implicerar ofta att personen själv gör eller gjort något för att hamna i den gruppen.

Begreppet *socialt stöd* är problematiskt då ordet stöd betyder att någon i välmening och med positiva effekter hjälper någon annan. Det här är inte fallet i det sociala stödet där även negativa reaktioner och uteblivna reaktioner ingår. Vissa använder således uttrycket sociala reaktioner (Trotter & Allen 2009). I den här studien används begreppet socialt stöd. Anledning till detta är att av begreppet sociala reaktioner framgår det inte vilken förväntad reaktionskategori som reaktionerna ingår i medan socialt stöd direkt signalerar vad det rör sig om, nämligen reaktioner i situationer där människor förväntas stödja någon annan. En reaktion kan upplevas som både negativ och positiv samtidigt och vara stödjande även om den har negativa tendenser. Välment stöd kan också uppfattas som något negativt. Mot bakgrund av detta används begreppet socialt stöd då alla reaktioner är potentiell stöd.

Syfte och frågeställning

Studiens primära syfte är att med ett Giddenskt perspektiv undersöka hur våldtäktsdrabbade upplever det informella sociala stödet. Det sekundära syftet är att introducera den amerikanska forskaren Sarah E. Ullmans begreppsapparat för socialt stöd i svensk forskning

om våldtäktsdrabbade. Frågeställningarna har fokuserat på vad den våldtäktsdrabbade upplever som positivt kontra negativt stöd.

Hur upplever våldtäktsdrabbade det informella sociala stödet?

- Vilka typer av reaktioner upplevs som negativa/positiva?
- Vilka faktorer påverkar upplevelsen och tolkningen av reaktionerna från olika stödpersoner?

Tidigare forskning

Tidigare svensk forskning gällande våldtäkt och socialt stöd är övervägande kvalitativ med undantag för enstaka omfångsundersökningar som exempelvis *Slagen dam* (Lundgren et al. 2001). Mycket av forskningen har gjorts baserat på kvinnojourskunskap och behandlar hur man bemöter och bör bemöta våldtagna kvinnor inom vården och rättsväsendet (Hedlund 1983; Grände 2007; Carlsson & Wennerström 2010). Undersökningar har även fokuserat på ungdomars uppfattning och inställning till våldtäkt (Jeffner 1998) och hur socialt stöd till utsatta ungdomar kan ses som brottsförebyggande (Hansen Löfstrand 2009). Våldtäkt har gjorts gällande som samhällsproblem och fältet har länge dominerats av förespråkare för feminismen som en del i kvinnokampen. Svensk forsknings huvudsakliga styrka är viljan att ge röst åt den våldtäktsdrabbade genom kvalitativa undersökningsmetoder.

Den här studien ämnar med kvalitativa intervjuer föra in analytiska redskap från tidigare amerikansk forskning i en svensk kontext. Forskningen som åsyftas består i huvudsak av kvantitativa studier som presenteras nedan och nyckelbegreppen är PTSD symptom som en konsekvens av våldtäkt, socialt stöd som motkraft till PTSD, Sarah E. Ullmans sju typer av reaktioner, upplevelsen av reaktioner och betydelsen av relationen mellan våldtäktsdrabbad och stödnätverksperson.

PTSD och våldtäktsdrabbade

Socialt stöd efter våldtäkt är av stor vikt för läkningsprocessen hos den drabbade. Ett sätt att mäta och beskriva effekten som våldtäkten får på den drabbade är att mäta hur ofta drabbade utvecklar PTSD. Hela 94 % av våldtäktsdrabbade rapporterar att de upplever PTSD symptom två veckor efter våldtäkt och 47 % har fortfarande symptom efter elva veckor (Borja 2006; Rothbaum, Foa, Riggs, Murdock, & Walsh, 1992). I många fall finns symptomen kvar även efter ett år (Ledray 1999: 99). Det sociala stödet, både som det är före och efter den traumatiska händelsen, har en stor betydelse för huruvida den drabbade kommer utveckla PTSD (Charuvastra & Cloitre 2007:301).

Socialt stöd kan minska riskerna för PTSD. Personer som är engagerade och välkomna i sitt närsamhälle kan stävja utvecklingen av PTSD och få symptomen att gå tillbaka medan de som upplever att de står utanför eller sviks av samhället i stor utsträckning får kronisk PTSD vilket tyder på att kopplingen med omgivningen är viktig för människans välbefinnande (Charuvastra & Cloitre 2007:303ff). Negativa reaktioner från omgivningen bidrar till mer stress hos den drabbade (Filipas & Ullman 2001). Positiva reaktioner kan aldrig ge upphov till PTSD symptom och negativa reaktioner omöjliggör inte att den drabbade får uppleva posttraumatisk utveckling (Charuvastra & Cloitre 2007:307). Posttraumatiska övertygelser som att den drabbade tror att andra skäms för denne eller att den drabbade känner sig övergiven är oftare indikatorer på potentiellt utvecklande av PTSD än faktiska

detaljer i händelseförloppet som utlöste traumat t ex. om våldtäkten skedde under dödshot. De som upplever ett svagt socialt stöd före våldtäkten löper större risk att utveckla PTSD bl. a. på grund av rädsla för negativa reaktioner (Charuvastra & Cloitre 2007:308).

Stödpersoner och reaktioner

Positivt socialt stöd såväl formellt som informellt har en stor betydelse för läkningen efter en våldtäkt och att negativa reaktioner upplevs i värsta fall som ännu ett övergrepp (Borja 2005: 63; Carlsson, Wennerström 2010: 28). Negativa reaktioner kan leda till att den drabbade tystas och helt slutar prata om det trauma de upplevt (Ahrens 2006). Mellan en och tre fjärdedelar av drabbade får någon negativ reaktion från minst en person i deras informella stödnätverk. Det är ännu vanligare att drabbade får negativa reaktioner från människor tillhörande det formella stödnätverket (Ahrens 2006: 263f). De flesta drabbade beskriver att de blivit betraktade som delvis ansvariga för det inträffade och den största delen av skuldbeläggande kom från formella stödnätverkspersoner (Ahrens 2006: 269). De drabbade upplever även att de får opassande råd, välment stöd som inte blir bra, och att detta huvudsakligen kom från informella stödnätverkspersoner. Råden kan vara att hålla tyst om vad som hänt eller att avstå från att anmäla, att bli behandlade som om de inte kan ta hand om sig själva, att behöva trösta sina stödnätverkspersoner och att dessa faktiskt inte kunde erbjuda något stöd (Ahrens 2006: 269).

Närmre beskrivningar av vilka personer som tenderar att göra vad indikerar att vänner och terapeuter ger mest känslomässigt stöd, en hel del praktiska råd och stöd och väldigt lite negativa reaktioner medan partners ger begränsat med stöd och står för en stor del av negativa reaktioner i form av skuldbeläggande, kontrollerande och egocentriskt beteende (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). Skuldbeläggning kommer mestadels från polis, läkare och den egna familjen (Ullman 1996,2001). Flest egocentriska reaktioner kommer från vänner. Metoder för att distrahera utövas mest av familj, polis och läkare (Ullman 2001). Det förefaller som att olika typer av stödreaktioner är mer eller mindre vanliga från olika stödnätverkspersoner.

Nyanser i stödnätverket

En annan viktig del av det sociala stödet är hur det upplevs, översätts, förstås, mottas av den drabbade. För en del drabbade kan reaktioner som att försöka distrahera, kontrollera och även de egocentriska reaktionerna upplevas som positiva medan andra drabbade upplever de nämnda reaktionerna som negativa (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 82).

Skuldbeläggning och kontrollerande upplevdes mer positivt när det samtidigt förstods som ett sätt att bry sig om den drabbade och som ett försök att hjälpa den drabbade. Situationerna där dessa reaktioner uppfattades som en del av att man brydde sig om eller ville beskydda den drabbade uppstod oftast med vänner och terapeuter medan samma sorts situationer upplevdes som tecken på skuldbeläggning, otålighet och förminskande oftare uppstod mellan den drabbade och deras partners och familj, skälet till detta kan vara hur relationen till den reagerande personen sett ut före våldtäkten inträffade men en annan möjlighet beskrivs vara att den drabbade kanske förväntar sig mer stöd eller en viss sorts stöd från vissa personer i sin omgivning och att de höga förväntningarna påverkar stödgivaren och den drabbade i deras relation och att den stora delen tid som den drabbade spenderar med familj och partners gör att det blir mycket för dem. Dessa nyanser i stödnätverket bör undersökas vidare i kvalitativa intervjuer menar författarna (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 92).

Studien visar även att i de fall där positivt stöd från representanter ur det formella stödnätverket uppfattades negativt av de drabbade för att de kanske förväntade sig det och då också läste in någon underliggande negativ mening. Den här upptäckten menar författarna kan förstås som en anledning till varför polis och jurister borde jobba med att i större utsträckning tala om för den drabbade att denne inte är skyldig till något och att man tar deras fall på stort allvar och att genom detta ökade stöd för drabbade från rättspersonal kunna minska stressen hos den drabbade och att i förlängningen bygga förtroende och tillit som leder till att fler vågar anmäla (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 93).

En ekologisk modell

Sist men inte minst nämns i tidigare forskning en ekologisk modell som skapats av Bronfenbrenner (1978) och senare även använts av Doe (1990). Modellen skapades till en början för att förklara hur exploateringsprocessen för övergrepp kan se ut men kan enligt Borja(2006) även användas till att förklara effekterna av en traumatisk upplevelse för en person och kopplingen mellan den drabbade och dennes omgivning på olika nivåer.

Modellen kan visualiseras som utanpå varandra liggande utsträckta cirklar, ellipser. I centrum är individen sedan ett mikrosystem, exo-system och ett makrosystem (Borja 2006:22). Modellen som använts för att analysera kvinnor i relationer präglade av våld ser den individuella nivån som den drabbades upplevelse, de psykologiska aspekterna, mikrosystemet som interaktionen mellan den drabbade och förövaren och exosystemet som det informella och formella stödnätverket och isolationen från dessa men även socioekonomisk status exempelvis medan makrosystemet är kulturella normer och institutioner i samhället (Borja 2006:23).

Judith Herman beskriver tydligt, i sin bok *Trauma and recovery*, hur traumatiska upplevelser som exempelvis våldtäkt påverkar det psykologiska och framförallt hur den skadar kopplingen som den drabbade upplever till sin omgivning. För att den drabbade ska kunna läka krävs att kopplingen repareras vilket bara kan göras tillsammans med andra människor. Det sociala stödet är avgörande för att den drabbade ska kunna läka från ett trauma. En person kan inte läka sig själv inifrån efter ett trauma (Herman 1997:51).

Teoriutveckling

Kopplingen som Judith Herman beskriver att individen känner till sin omgivning är densamma som Anthony Giddens(1997) omnämner som den ontologiska tryggheten. Psykiatri och sociologi är intimt sammanbundna i den här studien utifrån det faktum att våldtäkt är en traumatisk upplevelse som oftast leder till att den drabbade upplever PTSD symptom och där omgivningen, det sociala stödet är avgörande för läkningen. J. Herman uttrycker att förlusten av medmänsklig koppling åtföljs av PTSD symptom (Herman 1997:54).

Teoriutvecklingen i den här studien innebär främst att Anthony Giddens (1997) teorier om den moderna människan används som begreppsapparat för en analys av den våldtäktsdrabbades situation. Att se på våldtäkt som ett ödesdigert ögonblick som resulterar i en förlust av den rutiniserade kroppskontrollen är ett nytt förhållningssätt då man inom samhällsvetenskapen vanligtvis tolkar våldtäkt ur ett feministiskt perspektiv.

Våldtäktsdrabbad är ett ord som jag satt samman med hjälp av Giddens (1997) teori om hur människor kan drabbas av ödesdigra ögonblick (Lundberg 2009). Giddens (1997)

beskriver ödesdiga ögonblick som en knypunkt i tiden i vilken den drabbades liv påverkas så starkt att det kanske aldrig blir sig likt igen (Giddens 1997). Tolkningen som görs i den här studien är att eftersom det aldrig går att förutse en våldtäkt blir våldtäkten något som drabbar en person och som potentiellt ändrar kursen på den drabbades liv. Ordet drabbad leder till en direkt bild av att personen plötsligt slås av något denne inte kunnat förutse vilket torde ge en mer rättvis bild av den våldtäktsdrabbade personen än t.ex. våldtäktsutsatt.

Ödesdiga ögonblick – traumatisk händelser

I den här studien används Giddens teorier om den moderna människan för att beskriva de reaktioner som följer en våldtäkt. Våldtäkt drabbar en person som ett *ödesdigert ögonblick*. Ett ödesdigert ögonblick likställs i den här studien med en traumatisk händelse. I Giddens (1997) teori är ett ödesdigert ögonblick ett resultat av, vad han kallar, högkonsekvensrisker som ibland påverkar stora grupper av människor och ibland färre antal individer. Ödesdiga ögonblick kräver att personerna som drabbas fattar särskilt avgörande beslut, beslut som påverkar resten av deras liv.

I den här studien ses den våldtäktsdrabbade personen inte som huvudpersonen i det ödesdiga ögonblick, våldtäkten, utan som ett objekt för den situationen. I många ödesdiga ögonblick finns de som är objekt för någon annans högkonsekvensrisker. Ett talande exempel är den elfte september då närmare 3000 personer dog. En hel värld av människor skakades av terrorattacken. Den drabbade upplever sitt eget ödesdiga ögonblick, vilket i det fallet inte är och som måste betonas starkt här, på något sätt en konsekvens som den drabbade tagit några som helst risker för att hamna i, annat än den grundläggande risken med att finnas till (Giddens 1997: 138 ff).

Det bör noteras att begreppet ödesdiga ögonblick möjligen tolkas och används på lite annat sätt i den här studien än Giddens gjort. Det finns en tvetydighet i Giddens sätt att framställa det ödesdiga ögonblickets natur. Å ena sidan är ögonblicket en konsekvens av tidigare beslut samtidigt som den å andra sidan drabbar och berör personer oavsett de vill eller ej.

Ödesdiga ögonblick hotar den skyddshinna som en person har i sin *ontologiska trygghet*. Den ontologiska tryggheten skapas i en person när denne är mycket liten och är en produkt av omsorgspersonernas ”kärleksfulla uppmärksamhet” och fungerar som en ”emotionell vaccination” mot ångest. Den ontologiska tryggheten är en grundläggande tillit som personen har till sin omgivning (Giddens 1997: 50ff). När en person våldtas börjar denne ifrågasätta sin tillit och sin förmåga att bedöma andra (Herman 1997:51ff).

Konsekvensen av en skadad ontologisk trygghet

Att kontrollera sin kropp är en del av den sociala interaktionen. Kroppskontrollen är ett sätt att förmedla till andra att man är en kompetent aktör. Invand kroppslig kontroll blir *rutiniserad kroppskontroll* och den är avgörande för bevarandet av skyddshinnan, den ontologiska tryggheten (Giddens 1997: 71ff). För att en person ska kunna uppträda lätt och lugnt i en situation krävs att denne har en lång historia av konfrontation med de specifika möjligheter och faror som situationen innebär.

Alla individer är sårbara i stressituationer då den kroppsliga självkontrollen slås sönder och den ontologiska tryggheten skakas i grunden. En potentiellt traumatisk upplevelse som en våldtäkt är en svår stressituation för en människa (Giddens 1997: 72). I den här studien kopplas detta till att många våldtäktsdrabbade får PTSD symtom efter en drabbning

(Borja 2006; Rothbaum, Foa, Riggs, Murdock, & Walsh, 1992). PTSD innebär bland annat att personen förlorar kontrollen över kroppens reaktioner, alltså mister den rutiniserade kroppskontrollen. Ofta upplevs en kroppslig dissociation i svåra, traumatiska situationer. Då den rutiniserade kroppskontrollen inte fungerar känns agerandet som ett spel för gallerierna och självet gömmer sig bakom kulisserna. I de flesta fall passerar den här känslan efter en kort tid (Giddens 1997: 75ff).

Sju typer av reaktioner och hur de upplevs

Sarah E. Ullman (2001) har delat upp det sociala stödet i sju kategorier av reaktioner som de drabbade ofta får.

- 1) Känslomässigt stöd (stödjande reaktioner – lyssnar, tror på, talar om för den drabbade att det inte är dennes fel.)
- 2) Praktisk hjälp (informerar eller hjälper till med praktiska saker)
- 3) Skuldbeläggning (talar om för den våldtäktsdrabbade att de på något sätt är skyldiga genom att de inte varit tillräckligt försiktiga exempelvis)
- 4) Kontroll (tar kontroll över saker för den drabbade eller behandlar denne som oförmögen att ta hand om sig själv)
- 5) Distrahering (försöker få den drabbade att sluta prata om eller tänka på våldtäkten)
- 6) Förändrat bemötande (drar sig undan den drabbade eller beter sig som om denne är "skadad")
- 7) Egocentrisk reaktion (stödpersonen fokuserar på sina egna behov eller är så upprörd att denne inte kan hjälpa den drabbade.)

Punkterna används genomgående i studien, främst i analysen, som en begreppsapparat för att förstå det komplexa nätverk av stöd som reaktionerna tillsammans med upplevelsen av reaktionerna skapar.

De sju typerna av reaktioner har undersökts i kvalitativa studier som beskrivits i avsnittet tidigare forskning. Dels har man undersökt vilka reaktioner som upplevs positivt och negativt och dels har man undersökt hur tolkningarna av reaktionerna är beroende av relationen till stödpersonen (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). Vidare har undersökts hur negativa och positiva reaktioner påverkar den drabbade (Ahrens 2008; Ahrens, Cabral & Abeling 2009; Charavustra & Cloitre 2007).

Metod och Etik

Den här studien påbörjades i slutet av februari 2011 och pågick fram till början av maj samma år. Studien består av kvalitativa intervjuer med våldtäktsdrabbade.

Studien har en abduktiv ansats då teori och empiri använts växelvis för att omtolka varandra i forskningsprocessen (Alvesson & Skoldberg 2008:55f). Teorier har valts utifrån samstämmighet med våldtäktsdrabbades upplevelser (delvis med start i ett tidigare arbete Lundberg 2009). Empiri har sedan fungerat som "kritiskt avstämningsinstrument och ny idégivare till teorin" (Alvesson & Skoldberg 2008:56). Studien är till viss del teoriutvecklande men samtidigt empirigrundad då kärnan är de kvalitativa intervjuerna som gjorts.

Informanterna

Urvalet har gjorts i två delar. Tre informanter har själva hört av sig efter att ha sett de lappar som anslagits på olika bibliotek och dylikt. Någon sällning var aldrig aktuell eftersom den korta tidsramen för studien medförde att endast tre personer hann anmäla sig. Utöver det har inställning varit att alla som anmäler sitt intresse att medverka i studien ska få en chans att tala. Detta grundar sig i etiska övervägande och ödmjukhet inför de våldtäktsdrabbade som möjliggör studien med sin medverkan. Tre informanter var sedan tidigare bekanta och kontaktades för intervju.

Samtliga informanter är kvinnor. Den yngsta är 18 och den äldsta 65. Vid tiden för våldtäkten var en kvinna i trettioårsåldern medan de övriga var mellan 16 och 20 år gamla.

Intervjuerna

Intervjuguiden är semistrukturerad och består av tre delar där den första gäller de funderingar eller tveksamheter som den drabbade möjligen haft innan denne berättat för olika personer om sin upplevelse. Den andra delen gäller reaktionerna som den drabbade sedan fick, positiva, negativa, välmenande men dåliga, de som gick att ha överseende med och de som uteblev. Den tredje delen gäller utvecklingen av det sociala stödet. Här har respondenterna fått tala om vad de har tyckt hjälpt dem att må bättre och vad de önskar att de hade vetat då som de vet nu. Vissa av respondenterna gav i det här skedet konkreta råd och uppmaningar.

Ullmans (2000) sju typer av reaktioner i det sociala stödet har använts som komplement till intervjuguiden. Under intervjun har först uppmärksammats om de olika typerna av reaktioner nämns och i vissa fall har följdfrågor ställts för att utröna vilka typer av reaktioner respondenten upplevt och om dessa upplevts som negativa eller positiva. Listan med Ullmans sju typer har därmed fungerat som en checklista över diskuterade punkter.

De fåtal frågorna och den öppna formen av dessa tillsammans med checklistan har skapat en grund runt vilken ett samtal kunnat cirkulera på ett naturligt vis. Intervjuerna har skiftat i detaljrikedom och omfång. Formen har i samtliga fall startat ganska formellt och sedan utvecklats till ett samtal. Den gemytliga samtalsformen har eftersträvat då ämnet är känsligt och intervjuaren upptäckt att svaren blir mer målande om denna form kan uppnås. Intervjuernas fokus är beskrivningen av hur man upplever det sociala stödet och hur man blir hjälpt eller stjälpst av det och av den anledningen är målande beskrivningar bra.

Intervjuernas kvalitet är hög då frågorna var korta och svaren var långa, målande och relevanta. Det som var oklart följdes direkt upp med en följdfråga. Intervjuerna är självkommunicerande. (Kvale1997:134)

Kodning och bearbetning

Transkriberingarna ger mycket text som måste bearbetas. Meningskategorisering kan ge en tydligare bild av innehållet och göra det enklare att analysera. Meningskategoriseringen utfördes genom att sammanfattande text över de intressanta punkterna skrevs och koderna sattes sedan ihop till teman som blev grunden för fortsatt kodning och analys (Kvale 1997:156).

Kodning och bearbetning av materialet har också gjorts genom att tematisera efter Ullmans sju typer och ett antal viktiga följdpunkter som hittats i tidigare forskning. De olika punkterna har analyserats med den begreppsapparat som uppstått i mötet mellan ämnet, våldtäkt, och Giddens teori. Citaten som tagits ur intervjuerna är delvis omskrivna för att

säkerställa anonymiteten då användning av vissa återkommande ord eller speciella sätt att uttrycka sig kan identifiera en person. De citat som i transkriberingarna är på engelska har översatts till svenska. Även det i syfte att omöjliggöra identifikation. I citaten har även viss redigering gjorts för läsbarhetens skull.

Forskningsetiska principer

I enlighet med vetenskapsrådets forskningsetiska principer(2002) har informationskravet uppfyllts. Informationen om studien och var den kommer finnas att tillgå har delgivits de medverkande. Samtycke har getts muntligt till att spelas in och citeras. Informanten har informerats om att de när som helst kan avbryta intervjun och välja vad de vill svara på och inte och har inte på något sätt pressats att svara på frågor. Kvinnorna var informerade om uppsatsens syfte och väl införstådda med hur intervjun skulle användas. (Kvale 1997:142) Konfidentialitetskravet uppfylls i och med att informanterna har upplysts om att de är anonyma och att transkribering, inspelning och verkligt namn hålls åtskilt och att de kommer omnämnas med fingerade namn i studien. I enlighet med nyttjandekravet kommer intervjuerna endast användas i forskningssyfte.

Studiens har som syftet utöver att samla informationen och förmedla den att även försöka ”förbättra den undersökta mänskliga situationen” (Kvale 1997:105).

Resultat och analys

Kvinnorna i studien har vitt skilda historier i vilka många upplevelser är gemensamma. Våldtäktsproblemet natur är mångfacetterat och bottnar i många dimensioner både hos människan och i samhället.

Tveksamheter inför att berätta

För att kunna få socialt stöd behöver den drabbade berätta om sin upplevelse och med det göra sig tillgänglig för stöd. Nedan följer beskrivningar av vad som gör att de tvekade att berätta. I vissa fall har inte den drabbade förstått att det denne upplevt faktiskt är en våldtäkt. Därför blir det naturligt att denne inte heller berättar om någon våldtäkt. Anna, Maria och Sara var alla runt 16 år när de blev våldtagna. Anna och Maria definierade inte händelsen som våldtäkt från början.

Maria: Sedan, när jag skulle berätta för min kompis som jag hade varit ute med, så hade jag sagt att jag sov hos honom och då får man ju frågan; hade ni sex då? Varpå jag först säger att ja, jo men det hade vi.

Det var inte förrän ett år senare som Maria berättat vad som hänt i detalj, att killen haft sex med henne när hon sov och att hon vaknade och sa nej och att han fortsatte. Kompisen tyckte att killen var ett svin och det var förmodligen i samband med detta som Maria förstod att det var våldtäkt. Några år senare berättade Maria för ytterligare en vän som hon visste skulle reagera på ett bra sätt.

Anna skämdes så mycket för det som hänt att hon inte berättade det för någon. Något år efter händelsen märkte hennes syster och systemns vän en dag att något inte stod rätt till, att Anna var väldigt ledsen och de frågade vad som hade hänt.

Anna: Nej, efter att jag hade berättat för dom, så berättade jag inte för någon mer på tre år. Det var bara för att jag hade panik, inte visste vad jag skulle göra, och kände att jag måste prata med någon som jag berättade.

Anna beskriver också en rädsla för att bli gjord till åtlöje eller inte tagen på allvar. Hon tror att det som hänt är hennes fel och att hon genom detta har skämt ut sig.

Anna: Nej det var väl mycket att jag hade skämt ut mig och att, dom som var med, de var ju mina kompisar. Jag tänkte att; hur ska dom kunna se på mig och se mig som seriös?//...// Jag tror mycket att det är skuld känslorna som gör att man inte anmäler. Det kändes precis som att det var mitt fel och man går ju inte och polisanmäler något som man tror är ens eget fel.

Sara berättade inte vad som hänt och hade heller inte för avsikt att göra det. Mamman påstod senare att Sara hade lämnat sin dagbok uppslagen på sidan där hon skrivit om våldtäkten och menade att Sara gjort detta för att hon velat att mamman skulle läsa det. Sara har inget minne av det men säger att det kan varit så, att hon gjort det undermedvetet. Det är mer troligt dock, enligt Sara, att hennes mamma undrat vad det var med henne och letat upp hennes dagbok och läst eftersom hon visste att Sara var en flitig dagboksskrivare.

Sara: Jag tänkte ju inte att jag någonsin skulle berätta. Jag var bara livrädd för människor och min plan var att bara vara med Russel [hennes häst] i hela mitt liv.

Vidare beskriver Sara att det följde en lång destruktiv period under vilken hon berättade för folk vitt och brett om våldtäkten. Hon menar att det var som ett test på människor, för att se om de skulle stanna. Därefter levde hon sedan i ett förhållande med en kille i många år. Då visste de som behövde veta och hon hade inget behov av att berätta längre. Det är först på senare tid som hon funderar på om hon ska berätta om det för människor hon träffar på.

Sara: Fast det är först nu som jag har börjat överväga om jag ska säga det eller inte.//...// Under den destruktiva perioden så var det som ett test typ //...// Då sa jag det till alla.

Klara är den enda av respondenterna som vänt sig direkt till polisen. Hon lurade våldtäktsmannen att släppa av henne i närheten av polisstationen och sprang dit och anmälde. Hon agerade vid tillfället utan att reflektera över det. Poliserna bemöter Klara på ett sätt som hon upplever negativt. Det negativa bemötandet hos polisen hindrar inte Klara från att berätta för sina föräldrar. Det är tydligt i Klaras fall att föräldrarnas reaktioner gör att hon sedan inte berättar det för någon mer utan "lägger locket på" som hon uttrycker det. Även i Barbros fall gör de initiala reaktionerna från föräldrarna att hon börjat tveka inför att berätta det för någon mer. Det här stämmer överens med de resultat som tidigare forskning visat gällande hur negativa initiala reaktioner kan tysta den drabbade (Ahrens 2006). Att Klara inte tystas av polisens negativa bemötande men av föräldrarnas tyder på att föräldrarnas reaktioner betydde mer för Klara. Tidigare forskning visar att reaktioner från personer i det informella stödnätverket upplevs och tolkas annorlunda av den drabbade än de reaktioner som kommer från formella stödnätverkspersoner (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 82).

Barbro ville inte anmäla till polisen. Hon beskriver inte att hon känt någon tveksamhet inför att berätta det för den nära bekanta till familjen som hon istället talade om det för. Hon nämner heller inte att hon tvekat att berätta för sin mamma eller pappa vad som hänt utan menar att hon alltid varit väldigt öppen som person. Det förefaller som om det är viktigare att familjen får veta vad som hänt än att polisen blir meddelad.

Gun tvingades berätta vad hon varit med om då hon upptäckte att hon blivit gravid. Hon hade inte tänkt berätta det för någon men graviditeten gjorde att det inte gick att dölja. Det fanns inget utrymme för tveksamhet inför att berätta för barnmorskan eftersom hon var tvungen att förklara varför hon inte ville ha barnet.

Gun: Grejen var jag blev gravid i samband med det så att den första var ju barnmorskan och sedan mina föräldrar.

Sammanfattningsvis förefaller det som om tveksamheter inför att berätta dels kommer ur att man redan berättat och fått reaktioner som inte var trevliga vilket även beskrivs i tidigare forskning (Ahrens, Cabral & Abeling 2009) men även ur rädsla för att erkänna för sig själv vad som hänt som i Saras fall vilket är en del av den vanliga krisreaktionen, förnekelse (Ledray 1999). Att berätta om det man varit med om är viktigt då det är genom detta som den drabbade gör sig tillgänglig för stöd. Anna, Maria, Gun och Sara berättade inte självmant vad som hänt utan väntade tills de fann sig i situationer där de kände sig manade att berätta eller någon fått reda på det på annat sätt. Detta ses som tecken på att de drabbade behöver bekräftelse och stöd från andra så som det beskrivs av bl. a. Herman (1997). Det är kopplingen till andra som behöver lagas och en person kan därför inte läka sig själv inifrån efter en traumatisk upplevelse utan behöver socialt stöd (Herman 1997).

Negativa reaktioners påverkan

Tre olika strategier har urskiljts hos informanterna genom vilka de drabbade tar sig vidare efter att ha upplevt negativa reaktioner i form av exempelvis misstro. Precis som tidigare forskning har visat slutar de drabbade ibland att berätta för människor om våldtäkten efter initiala negativa reaktioner (Ahrens 2006). Möjligheterna att skaka av sig PTSD symptom tros vara bättre för de som hade ett starkt socialt nät redan innan våldtäkten (Borja 2005; Ahrens, Cabral & Abeling 2009). I den här studien ses ett starkt socialt nätverk före våldtäkt som stark ontologisk trygghet då Giddens beskriver ontologisk trygghet som en vaccination designad att skydda trygghetskänslan (Giddens 1997). Det är viktigt att hålla i åtanke att styrkan av det sociala nätverket inte kan mätas i antal personer utan i första hand hur stark känslan av koppling är hos den drabbade, som det ses i den här studien. Studien tolkar tidigare forsknings resultat med Giddens (1997) teori som att en svårighet att bli av med PTSD symptom visar att den drabbade upplevde sin ontologiska trygghet som svag, sitt sociala nätverk som svagt, innan våldtäkten.

Misstro förstärker effekten av att ha förlorat tron på omgivningen, den ontologiska tryggheten. Det finns en skillnad mellan att känna misstro från någon ur det formella stödnätverket kontra det informella stödnätverket. Tidigare forskning visar att drabbade oftare tolkar reaktioner som negativa från det formella stödnätverket då skuldbeläggning och egocentriska reaktioner inte sällan förknippas med omtanke när de kommer från det informella stödnätverket (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 93). Familjen står för störst andel skuldbeläggning från det informella stödnätverket och sannolikt är anledningen den speciella relation som finns mellan familjemedlemmar är anledningen. Höga förväntningar på familjen

gör att den drabbade oftare upplever att de inte uppfyller sin roll som stöd stödpersoner (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 92).

Barbro, Klara och Sara möttes initialt av uteslutande negativa reaktioner som misstro, skuldbeläggning, förnekelse eller egocentriska reaktioner när de berättade vad de hade råkat ut för. Egocentriska reaktioner ses i tidigare forskning som att stödpersoner exempelvis blir för upprörda för att kunna vara något stöd (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 92). Barbro och Klara slutade sedan att berätta om sin upplevelse under en period, närmare bestämt ett decennium. I samband med ändrade livsvillkor gjorde sig sedan de obearbetade effekterna av våldtäkten påminna och krävde uppmärksamhet som de beskriver det. Detta tolkas i den här studien som ytterligare belegg för tidigare forskning som gör gällande att det sociala stödet har en avgörande betydelse för läkningen efter ett trauma som våldtäkt (Borja; Ahrens, Cabral & Abeling 2009; Ledray 1999; Herman; Carlsson & Wennerström et al). Barbros mamma trodde henne inte.

Barbro: Hon trodde mig inte och det kändes inte alls bra, att inte bli trodd.//...//Varför skulle man ljuga om en sådan sak?

Efter detta slutade Barbro prata om det. Hon beskriver hur hon tidigare varit öppen men att hon efter detta slöt sig och att det tog många år innan hon slutligen fann en plats där hon kunde prata om det som hänt.

Barbro: Jag brukar vara ganska öppen och berätta saker men inte då. Men sedan gick jag med i en kvinnoförening och där var jag med i tio år. Där fick jag ta upp detta och prata om det och då var jag i fyrtioårsåldern och det hade gått många år.

Klara berättade för sina föräldrar och de skuldbelade henne.

Klara: Det var mina föräldrar, speciellt min pappa; hur kunde du låta en man göra så mot dig? Min mamma antydde att jag var en slampa.

Klara nämner också hur hon efter detta lagt locket på.

Klara: Så då när jag inte fick det av poliserna eller mina föräldrar då så lade jag ner det och försökte vara snäll mot mig själv istället. //...//Jag lade locket på, på något vis, och så hade jag det här duktiga flicka syndromet så det är ju det jag gled fram på. Men sedan när jag kom i trettioårsåldern och barnen blivit lite större och jag skilde mig, då kom det.

Saras mammas reaktion var en bekräftelse för Sara men hon upplevde reaktionen som negativ, egocentrisk. Hon menar att det var hennes mammas känslor kring sin egen upplevelse, eftersom hon också blivit våldtagen i sin ungdom, som dominerade och att hennes mamma inte hörde eller såg henne. Mamman var bara inriktad på att få igång rättssystemet.

Sara: Jag hade ingen plan utan såg liksom minut för minut för jag var ju helt ensam med det. Sedan när morsan kom på det, då var det ju mest hennes känslor, för hon har också blivit våldtagen. //...// Visst trodde hon på mig men hon lyssnade ju inte på mig utan hon var mer inriktad på att sätta dit någon och när det inte händer, eftersom det är så som rättssystemet ser ut, så går ju livet vidare. Vi hade en jättedålig relation. Vi bråkade hela tiden.

Den praktiska hjälp som Sara fick av sin mamma upplevde hon som övervägande negativ även om hon samtidigt förstod att mamman handlade på ett sätt som var tillbörligt. Att anmäla skrämde henne och det gav ingenting. Att ta kontroll och tvinga någon i ett sådant stadium kan upplevas mycket negativt av den drabbade enligt tidigare forskning (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 92). Saras pappa förnekade, vägrade tro att det hänt, och hennes mor- och farföräldrar ville inte prata om det. Detta till trots har Sara fortsatt berätta för människor om det som hon varit med om. Strategin att fortsätta berätta trots alla negativa reaktioner kan inte förklaras med hjälp av tidigare forskning

Det enda stödet som inte upplevs negativt är känslomässigt stöd och en stor del av det är just att bli trodd enligt tidigare forskning (Ullman 2000). I Guns fall var det representanter för det formella stödnätverket – i form av barnmorska, psykolog och polis - som initialt och fortsättningsvis reagerade på ett sätt som Gun upplevde som väldigt negativt. Ingen trodde på henne, de lade skuld på henne och förebrådde henne. Polisen övertalade henne att gå vidare med sitt liv istället för att anmäla. Gun beskriver att föräldrarna var en trygghet som hon lutade sig mot.

Klara beskriver sin uppväxtfamilj som en relativt bra familj och säger att hon var pappas flicka. Hon beskriver vidare familjen som engagerad i samhället då de, med sina för den tiden och platsens radikala åsikter, stödde de svartas kamp. Hon vill med det säga att hennes föräldrar var smarta och hon vill tro att de negativa reaktionerna som de gav henne gällande våldtäkten var en produkt av att det inte fanns någon direkt kvinnorörelse vid den tidpunkten och att de agerade efter de normer som samhället hade då. Det som Klara här nämner som anledningen till de negativa reaktionerna är samtidigt anledningen till att hon upplever att hon var ”stark psykologiskt”, nämligen föräldrarnas starka samhällskoppling, en stark ontologisk trygghet och en grundtillit till sin omgivning. Hon beskriver det själv som en otrolig naivitet då hon alltid levt med en osviklig tro på människors godhet sin erfarenhet till trots.

Klara slöt sig efter föräldrarnas negativa reaktioner men försökte bearbeta händelsen i sig själv och, som hon beskriver det, vara ett stöd för sig själv. Genom den beskrivning som Klara gör av sin familj tolkas att tecken på ett starkt samhällsengagemang är tecken på stark ontologisk trygghet. Tidigare forskning visar att samhällsengagemang är en stark indikator på att personen haft ett starkt socialt nätverk innan våldtäkten (Charuvastra & Cloitre 2007:308).

Saras beskriver att hon inte tyckt om människor sedan hon var liten, långt innan våldtäkten. Hon pratar om hur växte upp utan sin pappa och beskriver förhållandet till sin mamma som komplicerat. Det fanns en avsaknad av bekräftelse från en manlig förebild och en vuxen som såg henne och inte bara sig själv, som hon beskriver det. Som jag tolkar det beskriver Sara här att förutsättningarna för en stark ontologisk trygghet innan våldtäkten inte var så många för henne eller att hon upplevde det som att hon saknade viktiga delar för att känna sig trygg att lita på andra. Tecken på att den ontologiska tryggheten sedan försvagats ytterligare var att hon stängde in sig i sitt hem och bara lämnade det för att gå över gårdsplanen till stallet. Att hon planerade att aldrig omge sig med människor igen. De negativa reaktioner som hon sedan mötte när hennes mamma tvingade henne att anmäla gjorde att Sara slängde sig ut i en lång period av destruktivitet. Där blev ett av sätten att testa människor, att se vad de skulle göra om hon blottade sitt ”äckel” som hon uttrycker det.

Att berätta vad som hänt, även om det var som ett test, gav Sara chanser att möta det sociala stödet som hon behövde för att ta sig vidare. Hon upptäckte genom detta att många människor stannar kvar. Detta kan fungera som motsatsen till den typ av reaktion som är nummer sex på Ullmans lista, att behandla den drabbade annorlunda exempelvis genom att dra sig undan (Ullman 2001). Sara har gett sig i lag med människor trots att hon varit tveksam

till om hon kunnat lita på dem, som hon beskriver det. Det är genom att träffa och nya människor och berätta om det som hänt som hon gjort sig tillgänglig för stöd.

Positivt upplevda reaktioner

I det här avsnittet redovisas typer av reaktioner som de drabbade upplevt på ett positivt sätt. Guns föräldrar reagerade på ett sätt som Gun upplevde som positivt. Hennes mamma var ett stort stöd för henne. Eftersom hon var tvungen att löpa graviditeten ut, då hon upptäckt den i vecka 22, blev det så att hon fick mycket praktisk hjälp av sina föräldrar. Den praktiska hjälpen kommer oftast från det formella stödnätverket men ibland även från det informella (Ullman 2000). Gun bodde hemma hos föräldrarna på slutet av graviditeten för att inte vara själv. Hon fick hjälp med pengar till graviditetskläder och föräldrarna tog med henne på utflykter för att skingra hennes tankar och hjälpa henne igenom en väldigt prövande tid. Barnet adopterades bort. Gun fick mycket praktisk hjälp av sina föräldrar och hon är positiv till hjälpen och tycker det var skönt att någon tog kontrollen så hon själv slapp, hon hade så mycket att tänka på ändå. Kontroll är en typ av reaktion som också kan upplevas negativt (Ullman 2000). Gun har annars skött alla kontakter med kvinnojour och brottsofferjour på egen hand och uppsökt de platser där hon hämtat stöd.

Anna och Maria har varken sökt eller erbjudits någon praktisk hjälp. Maria upplevde det känslomässiga stöd hon fått från vänner som positivt och Anna har upplevt det stöd hon fått från syskon och vänner som övervägande positivt. Forskning har visat att känslomässigt stöd oftast kommer från familj och vänner men även terapeuter (Ahrens, Cabral & Abeling 2009).

Maria väntade ganska länge innan hon berättade för sin vän vad som egentligen hade hänt den natten när hon sov över hos den där killen. Hon beskriver kompisens reaktion som väldigt bra då hon sa precis det som man önskar att en vän ska säga i ett sådant tillfälle.

Maria: Hennes reaktion var väl att hon tyckte på ett sätt att det var beklagligt att jag inte hade sagt det tidigare. Det var nog mer för att jag inte definierade det som en våldtäkt liksom och men sen så gjorde man kanske det och då ville inte jag att min bästa vän skulle tro att det här var en människa jag hade haft sex med utan att hon skulle veta hur det var och hon var ju väldigt stöttande liksom så att hon tyckte att han var svinet och att jag absolut inte hade gjort något fel och sådär och så det var ju. Hon reagerade väl som man hade hoppats på att en kompis ska reagera när man berättar.

Maria berättar för ytterligare en vän tre år senare och säger att hon gjorde det för att hon visste att kompisens reaktion skulle vara bra.

Maria: Jag visste hur hon skulle reagera och jag visste att hon inte på något sätt skulle lägga någon skuld på mig. Jag tror att man många gånger väljer vem man vill berätta för. Speciellt om man väljer att berätta en historia där själva händelsen kanske inte är så solklara och det inte är en överfallsvåldtäkt på vägen från bussen utan man har gått med någon frivilligt hem. Då tror jag att man är mer rädd för att bli dömd kanske

Anna berättade för sin syster och systemens kompis. Deras reaktioner var som Anna upplevde det att de blev chockade och sura. De tröstade henne och sa att det inte var hennes fel och att de som gjort det var idioter.

Anna: Dom blev sura och väldigt chockade. Dom tröstade och kramade mig och pratade med mig och sa att det inte var mitt fel och att dom som gjort det var idioter.

Ett par år senare berättade hon för en annan syster och den systemns kompis vid ett tillfälle. De reagerade på ungefär samma vis med den skillnaden att det var den här systemns vän som talade om för Anna att det hon råkat ut för var en våldtäkt och det chockade Anna lite grann. Anna märkte att systemen tyckte att det hela var väldigt jobbigt. På det stora hela upplevde Anna reaktionerna som i grunden positiva då hon såg ilskan och obehaget hos personerna som direkta effekter av att personerna ifråga brydde sig om henne. Tidigare forskning beskriver också hur drabbade tenderar att se reaktioner som mer positiva när de samtidigt uppfattas som en del av att stödpersonen bryr sig om den drabbade (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 92). Systemen i det här fallet kontaktade senare även deras äldre syster som hon visste också blivit våldtagen och bad henne prata med Anna vilket kan ses som praktisk hjälp. Praktisk hjälp (Ullman 2000) beskrivs som relativt ovanlig i det informella stödnätverket (Filippas & Ullman 2001). Det samtal Anna senare hade med den äldsta systemen beskriver hon som väldigt positivt för även om deras drabbningar var olika så kunde hon känna igen sig i känslor som systemen beskrev att hon haft

Anna: Hon lät inte lika chockad för hon visste ju redan genom E. liksom och det kändes bara bättre för att hon förstod och kunde liksom berätta hur hon kände och så. Jag tycker att om man ska prata med ngn så behöver man ha gått igenom något liknande för om man inte har varit med om det så har man ingen aning.

Att ha överseende eller ej med reaktioner

Att ha överseende med reaktioner tolkas i den här studien som en strategi genom vilken en negativ reaktion kan få positiva inslag, som en helhetsbedömning av en reaktion och stödpersonen. Tidigare forskning visar att reaktioner som skuldbeläggning exempelvis ibland tolkas som positivt om det ses som ett inslag i omtanke (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). Maria berättade för en manlig kompis till henne vad som hänt och det hela förvandlas till en diskussion om ifall det är okej att man initierar sex med någon som sover varpå killen uttrycker att han tycker det skulle vara trevligt om hans tjej gjorde det med honom och att det istället är att killen som hon blivit våldtagen av inte slutade när hon vaknade och sa nej som var det felaktiga beteendet. Maria upplevde detta som obehagligt men hade överseende med det eftersom hon kände killen väl och visste att hans grundvärderingar var bra. De pratade aldrig om det igen och idag tycker hon att deras relation är lika bra som den alltid varit. Hon var lite besviken på honom ett tag efter diskussionen men det gick över. Hon tror att det beror på att hon kommit så långt i sin läkning när det här samtalet fördes att det inte gjorde henne mer illa.

Maria: Men det är klart att då var jag ju besviken på honom och det och det tog väl ett tag sedan tills jag kunde känna tillit till honom helt igen efter det. Men det gör jag ju nu. Nu känns det bra. Det är inget som jag funderar på nu längre. Det har nog att göra hur mycket man har bearbetat det. Om jag hade fått den reaktionen ganska kort efter så hade det nog blivit ganska jobbigt men nu var det ganska många år efter och jag känner att det är ingenting som jag går och tänker på i min vardag. Då blir ju inte reaktionerna riktigt lika viktiga som de är när man fortfarande är i en bearbetningsprocess kan jag tänka mig.

Anna tycker att hon ett par gånger efter den initiala reaktionen från den två första systrarna, som hon upplevde som positiv, fått ha överseende med att de sagt att de inte orkar lyssna när hon vill prata exempelvis. Hon uttrycker lite ilska då hon menar att det får henne att känna som om de tycker att hon ska glömma av det och gå vidare, att det liksom var en "skitsak för dem" som hon uttrycker det. Att önska eller förmå den drabbade att glömma passar in under reaktionstypen Ullman (2001) kallar för distraherande. Forskning har visat att den drabbade kan uppleva det som negativt om de känner att andra anser att de borde ha kommit längre i sin läkning exempelvis men att de drabbade även behöver en viss andel "normalt" leverne, att vänner fortsätter involvera dem i sociala händelser (Ahrens, Cabral & Abeling 2009).

Den drabbade kan dock inte ha överseende med vissa reaktioner även om de vet att personen inte menar illa. Anna beskriver att vid ett tillfälle har den ena systemen bett henne ta hänsyn till att tjejen som var närvarande när killarna utnyttjade henne skulle bli väldigt ledsen om hon inte pratade med henne när de alla råkade vara på samma fest. Anna lämnade festen kort efter att systemen bett henne prata med tjejen. Vid tillfället för drabbningen hade Anna undrat varför tjejkompisen inte gjorde något för att hjälpa henne men det yttersta sveket kom i form av ord på hemvägen då kompisen skuldbelade henne för det som hänt.

Anna: //...// som sa till mig när vi gick hem att fy fan vad du har skämt ut dig och förstört ditt liv.

Detta var en reaktion som Anna inte kunde ha överseende med. Ibland är stödpersoner ivriga att få den drabbade att gå vidare (Ahrens, Cabral & Abeling 2009; Ullman 2001). Detta kan uppfattas som negativt av den drabbade även om det sker i välmening. Anna upplever att en stödperson försöker få henne att prata med den kompisen som stått vid sidan utan att ingripa under övergreppet när de råkar hamna på samma fest. Stödpersonen har då väddat till Anna att hon ska förbära sig så att säga så inte den andra tjejen ska bli ledsen. Anna upplever detta som ett svek men även som om stödpersonen försöker tala om för henne att gå vidare, att förlåta och glömma. Slutsatsen hon drar är att stödpersonen inte förstår hur djupa spår övergreppet har satt i henne.

De drabbade glömmar inte. Anna säger att det känns precis som igår fast det var närmare fyra år sedan och Barbro säger samma sak fast det var för nästan fyrtio år sedan, att det känns precis som igår. De minns alla detaljer och känslor så tydligt att det känns som om det precis hänt. Det betyder inte att det väcker samma känslor fortfarande eller att det är lika jobbigt att tänka på det fortfarande. Det är tydligt hos de intervjuade kvinnorna att de kan prata om det som hänt utan att bli för känslomässigt berörda av det även om de minns hur det kändes då. Ingen av kvinnorna har nämnt att de förlåtit någon våldtagare men vissa av kvinnorna har antytt att de förlåtit sig själva. Exempelvis kan det ses som att Klara förlåter sig själv när hon slutar känna skuld och detsamma gäller för Anna. Att försöka pressa fram någon slags försoning väcker av det här att döma negativa känslor och kan alltså ses som ett bakslag som förlänger läkningsprocessen. Det är snarare så att de drabbade i slutfasen av sin läkningsprocess möjligen upplever någon form av förlåtelse för sig själva eller stödpersoner eller samhället. Klara förklarar att hon nu förstår sin mamma och det känns som om hon har förlåtit henne även om hon inte glömt för hon säger själv att det går inte att förneka att hon blev skadad av sin mammas bemötande. Att kvinnorna sluter fred med det som hänt och reaktioner de fått kan vara en del i det som tidigare forskning beskriver som själslig mognad eller en sorts förädling som oftast följer en bearbetning av den traumatiska upplevelsen (Charavustra & Cloitre 2007).

Vissa försvinner och andra stannar kvar

Ibland får de drabbade uppleva att folk lämnar dem eller tar avstånd från dem. Att behandla de drabbade annorlunda efter våldtäkten eller dra sig undan är en av de sju typerna av reaktioner (Ullman 2000) En av Guns nära vänner var närvarande genom hela hennes graviditet bröt senare kontakten med förklaringen att hon behövde ta hand om sig själv. Gun upplevde också att den mannen hon var förälskad i vände henne ryggen efter våldtäkten.

Sara svarar att under sin period när hon berättade för alla så var det säkert vissa som tog avstånd. Hon minns dock ingen specifik person eftersom de som försvann var så ytligt bekanta att det inte spelade någon roll. Hon poängterar istället att de som stannade var andra "trasiga" människor. Det var inget konstigt för dem, det ingick i deras världsbild liksom beskriver hon. Hon berättar att hon ända sedan våldtäkten känt sig mer hemma med andra "trasiga" människor oavsett vilken sorts problem de haft och att hon inte känt gemenskap med någon hon träffat genom sin utbildning på universitetet. Jag tolkar det som att de som försvinner kan vara en grupp som den drabbade väljer bort av olika skäl. Detta grundar jag i att en av konsekvenserna av våldtäkt kan bli att den drabbade drar sig undan från andra människor som en del av PTSD (Charavustra & Cloitre 2008). Sara har beskrivit hur hon planerar att stanna hemma och aldrig träffa människor igen. Att hon sedan träffar människor som en del av en destruktiv period men inte känner samhörighet med en viss grupp människor visar att hon undviker vissa typer av människor som hon ser det.

Sara: Folk som inte drog sig undan var ju de som kom från sämre kretsar eller vad man ska säga, andra trasiga människor, dom stannade ju kvar för att det är ju en del av deras vardag liksom och då är det ju inte konstigt eller farligt.

Intervjuerna som gjorts med våldtäktsdrabbade om det sociala stödet i den här studien har visat sig innehålla alla de sju typerna av stödreaktioner som Ullmans teori förklarar utgör det sociala stödet. Tidigare forskning har också visat att de olika reaktionerna upplevs olika på grund av vilken stödpersonen är (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). Detta stöds av resultaten i den här studien.

I en sammanfattande analys kan man se att de typer av reaktioner (Ullman 2000) som av stödpersonerna klassades som negativa var egocentrisk, skuldbeläggning, distrahering, behandlar annorlunda eller drar sig undan, praktisk stöd och kontrolltagande vilket är hela sex av Ullmans sju typer och att det bara är det känslomässiga, emotionella stödet som aldrig klassades som negativt av informanterna i den här studien. Resultatet stämmer väl överens med tidigare forskning (Ahrens, Cabral & Abeling 2009: 92). Många av reaktionerna som upplevdes som negativa var väl menade eller kunde upplevs som väl menade om relationen till den drabbade varit mindre problemfylld innan våldtäkten då det gäller stödpersoner från det informella stödnätverket. Kvinnorna har själva beskrivit brister i relationen till den person vars reaktioner de upplevde som negativa. De har också förklarat att de förstått att reaktionerna kunde vart väl menade men att de ändå upplevde dem som negativa. Resultatet stödjer tidigare forskning som visar att det har betydelse hur den drabbade upplevde sitt sociala nätverk och relationer innan våldtäkten och att reaktioner oftare tolkas som negativa när de kommer från det formella nätverket (Ahrens, Cabral & Abeling 2009; Charuvastra & Cloitre 2007).

Det stöd som upplevdes negativt kom från både det informella och det formella sociala stödnätverket men de som upplevde misstro och skuldbeläggning från personer i det informella stödnätverket slutade sedan berätta om sin erfarenhet under en lång period. Att de

drabbade sluter sig efter negativa reaktioner och också känt sedan tidigare och stärks i och med den här studiens resultat (Ahrens 2006). Att ha fått negativa reaktioner från människor i det informella stödnätverket ledde alltså till att de drabbade var tysta om sin upplevelse under längre perioder, med undantag för en person som berättade för alla hon mötte.

De reaktioner som upplevdes som positiva var det som Ullman (2000) kallar känslomässigt stöd. Att bli trodd och att någon lyssnar och visar medkänsla är det som framstår som mest viktigt för alla de drabbade. Vänner och bekanta står för en stor del av den här typen av stöd visar tidigare forskning (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). För fyra av kvinnorna i den här studien stämmer detta väl. Medan de två andra inte nämner några vänner alls. Den ena kvinnan har ännu inte berättat för någon vän och den andra nämner uteslutande övriga deltagare i en självhjälpgrupp som det känslomässiga stöd hon upplevt. När det gäller vad som upplevs som positivt visar det sig också att de drabbade har en förmåga att ha överseende med reaktioner och klassa de som positiva även om de lika gärna skulle kunna vara negativa. Exempel på detta är distrahering, kontrolltagande men även skuldbeläggning till viss del (Ullman 2000). De drabbade gör en bedömning utifrån den relation de har med stödpersonen och kan uppfatta dessa reaktioner som tecken på att stödpersonen bryr sig om denne (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). Av detta kan man dra slutsatsen att när drabbade upplever stöd som negativt innebär det i de flesta fall att stödpersonen är en person ur det formella stödnätverket och/eller att särskilt hänsynslöst bemötande uppvisats i form av ointresse eller att man skojar om det som hänt.

En teoretisk modell som karta över det sociala stödet

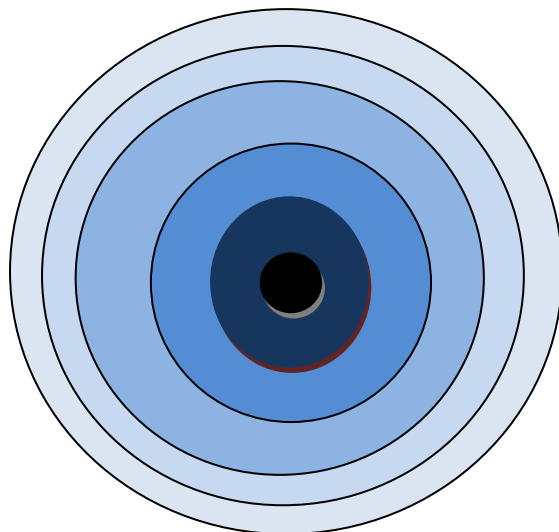
Alla typer av reaktioner har större betydelse ju närmre stödpersonen är den drabbade. Relationerna mellan stödpersoner, reaktioner och upplevelsen av dem är komplex i det att man måste se till varje enskild stödnätverks dynamik för att avgöra vilken effekt de olika reaktionerna och upplevelserna kan få. För att kunna kombinera de många tidigare studiernas resultat för dynamiken i stödnätverken har under studiens process skapats en teoretisk modell. Efter inspiration från den ekologiska modellen som presenteras i tidigare forskning (Borja 2006; Bronfenbrenner 1978 ; Doe 1990) har den här studien skapat en modell som ska beskriva det sociala stödet. Hur den här studiens modell skiljer sig från den ekologiska kommer förklaras nedan. Först följer en kort repetition av den ekologiska modellen.

Den ekologiska modellen är formad att förstå den psykologiska påverkan av övergrepp (våld i nära relationer) på en person i olika nivåer. Den förklarar hur olika faktorer påverkar psyket hos den drabbade. I mitten står individen och dennes egna psykologiska förutsättningar att handskas med övergreppet. Närmast utanpå individen finns mikrosystemet i vilket relationen till förövaren beskrivs. Nästa nivå är exo-systemet, det informella och formella stödsystemet och personens socioekonomiska status. Makrosystemet är kulturella normer och liknande samhälleliga institutioner (Borja 2006; Bronfenbrenner 1978 ; Doe 1990). Borja (2006) exemplifierar dessa med lagarna som slår fast att övergrepp är ett brott och de kulturella normerna som säger att den drabbade får skylla sig själv.

Den ekologiska modellen tolkas i den här studien som en karta över faktorer som påverkar det psykologiska. Den ekologiska modellen är en karta över vad som händer i någons psyke men nätverksmodellen som presenteras nedan är en karta över hur den drabbades sociala stödnätverk ser ut, utifrån den drabbades upplevelser. Punkter i den ekologiska modellen står för olika faktorer som påverkar den drabbade psykiskt. Punkter i

modellen över socialt stöd symboliserar stödpersoner och deras placering i stödnätverket. Modellen bygger på teori och tidigare forskning som presenterats i den här studien.

Figur 1. En teoretisk modell över det sociala stödet efter våldtäkt

En person har ett socialt nät omkring sig. Hur det sociala nätet ser ut beror på hur personen upplever det. Den upplevelsen är beroende av den ontologiska tryggheten (Giddens 1997), känsla av koppling mellan individen och dess omgivning (Herman 1997). Om personen råkar ut för ett ödesdigert ögonblick får man istället börja tala om det sociala nätverket som ett socialt stödnätverk. Personerna som omger den drabbade har alla en potentiell roll som stödpersoner.¹ Den drabbades förväntningar och tolkningar av reaktioner från stödpersoner påverkar hur stödnätverket ser ut som helhet. Den drabbade kan aldrig veta hur de olika personerna kommer reagera men kommer ändå känna tveksamhet inför att berätta vad som hänt för vissa men inte för andra.

Bilden av stödnätverket varierar med individen. Centrum i stödnätverket är den drabbade och dennes ontologiska trygghet. Den ontologiska trygghetens styrka påverkar hur skarp eller porös gränsen är till den sfär som ligger närmast utanför vilket grundas i den forskning som visar att en stark koppling till omgivningen gör en person bättre motståndskraftig mot PTSD symptom (Charavustra & Cloitre 2008; Herman 1997). De sfärer som finns närmast centrum består av de stödpersoner som betyder mest för den drabbade, ofta familj och vänner. Det som Ullman (2000) kallar känslomässigt stöd och som forskning sedan visar betyder mest kommer från vänner och familj (Ahrens, Cabral & Abeling 2009). Det är alltså det informella som finns i sfäerna närmast personen. Stödpersoner förflyttas mellan de olika sfäerna beroende på deras reaktioner, eftersom dessa kommer göra dem olika betydelsefulla för den drabbade. Stor betydelse, både negativ och positiv, kräver att den drabbade har berättat för stödpersonen om våldtäkten. Att stödpersoner flyttas som pjäser och att det är en viktig punkt enligt den här studiens tolkning beror på att eftersom tidigare forskning beskriver detaljerat hur reaktioner upplevs och tolkas olika och att detta beror på en rad olika faktorer (Ahrens, Cabral & Abeling 2009) gör det hela komplext och svårbehandlat i ett sociologiskt perspektiv. Om man därför istället ser den ekologiska modellen som

---

¹ Viktor E. Frankls (1996) syn på mening har inspirerat till tanken om att personerna är potentiella stödpersoner. Frankl beskriver meningen som något människor finner i det mellan- eller medmänskliga. Världen är full av potentiell mening och det är upp till personerna att uppfylla eller strunta i att uppfylla den när de får chansen.

existerande inom den drabbade, då den visar faktorer som påverkar det psykiska, blir den här studiens modell en som visar hur stödpersoner placeras runt den drabbade utifrån dennes upplevelse. Det placerar den ekologiska modellen i centrum av den här studiens modell. Det här för in relevansen av det psykologiska i en sociologisk kontext.

Det sociala stödets perifera sfärer består vanligen av formella stödpersoner, samhällsrepresentanter som vårdpersonal eller polis men utgörs till största delen av medmänniskor i vardagen. Avståndet mellan den drabbade och stödpersonen avgörs som tidigare nämnts av den drabbades känsla av närhet till denne vilket betyder att personer ur de perifera sfärerna kan komma att bli betydelsefulla i större eller mindre utsträckning. Personer kan också vara olika betydelsefulla i olika tidsrymder. En okänd person, medmänniska, ur en perifer sfär kan under en kort tidsrymd vara väldigt betydelsefull exempelvis genom att ta den drabbade i försvar mot någon annan eller visa medkänsla.

Modellen placerar självhjälpscentrum som kvinnojourer i en perifer sfär och då avses lokalen och den administrativa, formella delen av en sådan verksamhet. Det är emellertid mycket vanligt att de möten som verksamheten möjliggör blir av en mer informell natur och att vissa stödpersoner då blir mer betydelsefulla för den drabbade och dras in närmre centrum.

Modellen tänks kunna användas i samband med att man i en kvantitativ studie undersöker socialt stöd efter våldtäkt. Genom att ge ”poäng” och dra bort ”poäng” från stödpersoner utifrån hur mycket stöd den drabbade upplevt sig fått exempelvis borde kunna ge en översikt där man kan se om stödnätverket är tätt nära personen eller mer spritt över många sfärer och så vidare.

Diskussion

Reflektioner – utgångspunkt och resultat

Den teoretiska modellen som växt fram i den här studien kan vara vägledande i arbetet med att förklara socialt stöd då den beaktar många dimensioner samtidigt. Den visar också tydligt att man bör förena det psykologiska, biologiska och det sociologiska när man undersöker hur en människa läker efter en våldtäkt. Teorin är en vidareutveckling av Giddens (1997) teori om den moderna människan och den tidigare forskning som presenterats rörande det sociala stödet efter våldtäkt. Studien var till en början tänkt att mynna ut i en handbok i första hjälpen efter våldtäkt för ungdomar. På grund av tidsbrist avgränsades studien till att kartlägga och beskriva det sociala stödet efter våldtäkt med en förhoppning om att kunna bidra till någon utveckling av de teorier som finns. Det feministiska perspektivet har inte getts något utrymme för att mycket forskning redan har gjorts där. Den här studien är inte på något sätt avståndstagande från det feministiska perspektivet på våldtäkt utan är avsedd att fungera som ett tillägg.

Till en början var tanken att det sociala stödet skulle kartläggas genom intervjuer med våldtäktsdrabbade och personer som känner någon som drabbats av våldtäkt. Att känna något som drabbats innebär att personen känner till våldtäkten och att personen är en potentiell stödperson. Stödpersonerna som hörde av sig för intervju var så få att fokus istället fick utgå enbart från den drabbades upplevelser.

En webenkät gjordes i vilken de sju typerna av stödreaktioner (Filipas & Ullman 2001) utgjorde grunden för frågorna. Syftet var att mäta hur väl dessa sju typer representerar det sociala stödet och att spegla hur det sociala stödet upplevdes både av drabbade och av stödpersoner. Enkäten, som fortfarande ligger uppe, består av två oberoende delar där den ena vänder sig specifikt till drabbade och den andra till stödpersoner och har frågor som

specificerats utifrån vem respondenten är. På grund av den korta tiden hann inte tillräckligt många svar inkomma för att enkäterna skulle kunna användas i studien. De tio svar som inkommit från personer som stöttat någon efter våldtäkt väcker nyfikenhet då det framkommer att vissa upplever att det stöd de gett inte gjort någon skillnad exempelvis.

En övrig aspekt som varit svår har varit att välja tidigare forskning. Det förefaller som om socialt stöd till största delen är föremål för psykologin och psykiatrin då den görs gällande utifrån det faktum att en person inte kan läkas inifrån efter ett trauma (Herman 1997; Charavustra & Cloitre 2008) Det sociala stödet som undersöks i *Utvärdering av stöd till brottsutsatta* (Carlsson & Wennerström 2010) är det formella. Och det stödet som anses viktigast i övrig utvald forskning är det informella, det känslomässiga stödet. Slutligen har en utvald del av den forskning som finns gjorts och flitigt använts i analysen och utvecklingen av teorin och den teoretiska modellen över socialt stöd efter våldtäkt.

Validitet och relevans och praktisk användbarhet

Studiens reliabilitet säkras med intervjuernas kvalitet. Samtliga åtta kriterier för kvalitet på intervjuer som punktats av Kvale (1997:134) uppfylls. Intervjuaren har hållit frågorna korta medan svaren informanterna har gett varit relevanta, långa och detaljerade. Följdfrågor har ställts för att klargöra ”meningen i de relevanta aspekterna av svaren” (Kvale 1997:134) Tolkning gjordes delvis under intervjuens gång och tolkningen har i stort verifierats av informanterna under intervjun. Intervjuerna är i hög grad ”självkommunicerande” då de kan läsas och förstås utan förklaring (Kvale 1997:134) Validiteten stärks av förankringen i den tidigare forskningen och den höga graden av samstämmighet i resultaten.

Den praktiska användbarheten är utifrån de svar den här studien gett att det sociala stödet bör utforskas och framförallt utvecklas. Då samhället ytterst sällan kan döma en våldtagare för sitt brott och ge den drabbade rättslig upprättelse, rättvisa, bör samhället se det som sin plikt och sitt ansvar att värna den som drabbats genom att utveckla det sociala stödet i alla former och se till att de drabbade får bästa möjliga chans att återbygga sin ontologiska trygghet efter en våldtäkt. Studien som gjorts kan ses som en kartläggning och en fördjupning med inslag av utveckling av det sociala stödet. Då den angivna tidsramen för studien gjorde det svårt att hinna göra en handbok har fokus istället varit att som vetenskaplig artikel göra ämnet aktivt i forskningsvärlden. Samhällsproblemet våldtäkt har tydlig samhällsrelevans och i och med det så borde den vetenskapliga relevansen också anses stor. Genom att skapa teoretiska modeller och teorier för våldtäkt och socialt stöd kan den vetenskapliga relevansen göras tydligare.

Vidare forskning

Studien kan betraktas som en förstudie gällande socialt stöd efter våldtäkt. Tidigare svensk forskning på fältet utvärderar stödet till brottsutsatta, beskriver hur man ska bemöta våldtäktsdrabbade, problematiserar synen på kvinnan som brottsutsatt och undersöker hur ungdomar pratar om våldtäkt. Den amerikanska forskningen gällande socialt stöd som presenteras i den här studien undersöker och beskriver hur det sociala stödet verkar som en motkraft till PTSD efter våldtäkt, tittar närmre på vilka olika reaktioner den drabbade får från olika personer, hur relationerna påverkar hur den drabbade upplever reaktioner och hur negativa reaktioner bidrar till att tysta den drabbade. Under arbetet med den här studien har inte PTSD funnits sammankopplat med socialt stöd i svensk samhällsvetenskaplig forskning. Att göra en svensk studie i vilken man undersöker hur många som får PTSD symptom

följande våldtäkt och hur länge symptomen håller i sig mot en bakgrund av hur det sociala stödet upplevs skulle kunna ge samhällsproblemet våldtäkt en teoretisk tyngd och öka efterfrågan för vidare forskning.

Referenser

- Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2008) *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2. [uppdaterad] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Ahrens, Courtney E. (2006). Being silenced: The impact of negative social reactions on the disclosure of rape. *American Journal of Community Psychology*, 38, 263-274.
- Ahrens, C., Campbell, R., Ternier-Thames, K., Wasco, S., & Sefl, T. (2007). Deciding whom to tell: Expectations and outcomes of sexual assault survivors' first disclosures. *Psychology of Women Quarterly*, 31, 38-49.
- Bronfenbrenner, U. (1978). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32, 513-531.
- Borja, S. E., Callahan, J. L., & Long, P. J. (2006). Positive and negative adjustment and social support of sexual assault survivors. *Journal of Traumatic Stress*, 19, 905-914.
- Campbell, R., Ahrens, C. E., Sefl, T., Wasco, S. M., & Barnes, H. E. (2001). Social reactions to sexual assault victims: Healing and hurtful effects on psychological and physical health outcomes. *Violence and Victims*, 16, 287-302.
- Carlsson, Ninni & Wennerström, Ulla-Britt (2010). *Utvärdering av stöd till brottsutsatta i Göteborg: slutrapport*. Göteborg: Göteborgs stad
- Charuvastra, Anthony. Cloitre, Marylene (2008) Social bonds and Posttraumatic stress disorder. *Annual Review of Psychology*. 59:301-28
- Doe, T. (1990). Towards an understanding: An ecological model of abuse. *Developmental Disabilities Bulletin*, 18, 13-20.
- Filipas, H. H., & Ullman, S. E. (2001). Social reactions to sexual assault victims from various support sources. *Violence and Victims*, 16, 673-692.
- Frankl, E, Viktor.(1996) *Livet måste ha mening. Erfarenheter i koncentrationslägren. Logoterapins grunder*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Giddens, Anthony.(1997) *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg:Daidalos.
- Grände, Josefin (2007). *Utsatt för våldtäkt?: en bok till dig som blivit drabbad* . 1. uppl. Stockholm: Gothia
- Hansen Löfstrand, Cecilia. (2009) Understanding Victim Support as Crime Prevention Work: The construction of Young Villains in the Dominant Crime Victim Discourse in Sweden. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime prevention*, 10: 2, 120-143
- Hedlund, Eva. (1983) *Våldtäktskrisen. En bruksbok för socialarbetare, poliser, sjukvårdspersonal, jurister, anhöriga och andra som kommer i kontakt med våldtagna kvinnor*. Stockholm: Liber Förlag
- Herman, Judith Lewis (1997). *Trauma and recovery*. Rev. ed. New York: BasicBooks
- Jeffner, Stina.(1998) *Liksom våldtäkt typ - Om ungdomars förståelse av våldtäkt*. Falköping: Elanders och Gummessons.
- Kvale, Steinar.(1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Ledray, Linda E. (1994) *Recovering from rape*. New York: Henry Holt and Company, Inc.
- Lundberg, Karolina. (2009) *Blottad, kränkt och misstrodd. En kvalitativ studie om hur det kan vara att anmäla en våldtäkt*. C/D-uppsats i sociologi. 30 hp. Sociologiska institutionen. Göteborgs Universitet.

Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jemmy, Kalliokoski, Anne-Marie. (2001) *Slagen Dam-Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning*. Stockholm: Fritz Offentliga Publikationer.

Rothbaum, B. O., Foa, E., Riggs, D., Murdock, T., & Walsh, W. (1992). A prospective examination of post-traumatic stress disorder in rape victims. *Journal of Traumatic Stress, 5*, 455-475.

Smith, M. E. (2005). Female sexual assault: The impact on the male significant other. *Issues in Mental Health Nursing, 26*, 149–167.

Swärd, Linblom, Anastasia.(2004) *En empirisk undersökning av bevisvärderingen i sexualbrott under förundersökningsstadiet*. Examensarbete 20 p i processrätt, Stockholms Universitet.

Trotter, Jennifer L., Allen, Nicole E. (2009) The good, the bad, and the ugly: domestic violence survivors' experiences with their informal social networks. *American Journal of Community Psychology, 43*, 221-231

Ullman, S. E. (1999). Social support and recovery from sexualassault: A review. *Aggression & Violent Behavior, 4*, 343–358.

Ullman, S. E. (2000). Psychometric characteristics of the Social Reactions Questionnaire: A measure of reactions to sexual assault victims. *Psychology of Women Quarterly, 24*, 257–271.

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, länk:

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Svensk ICD – Internationell statistisk klassifikation av sjukdomar och relaterade hälsoproblem, systematisk förteckning (ICD-10-SE)